
Павел Петров / Pavel Petrov

**ОСНОВНИ ТЕНДЕНЦИИ
В ИСТОРИОГРАФИЯТА ЗА КОЛОНИАЛНАТА
ПОЛИТИКА НА АНГЛИЯ В ЗАПАДНИТЕ ИНДИИ**

**Major Trends in Historiography on
England's Colonial Policy in the West Indies**

Abstract: It is quite natural that a considerable number of works have been published on England's colonial policy in the West Indies, and that most of them have been written in English. This topic has not been addressed in Bulgarian historiography thoroughly, but it has been studied in books by English authors translated into Bulgarian. A large part of the works presented in this paper are based on documents in English and on other historical data. The topic is still relevant today since the issue of colonial policy is related to the process of decolonization following World War II. The major works discussed in the paper show the huge importance of the West Indies for London and the whole British Empire, mainly in terms of the funds, accumulated through trading slaves, developing sugar plantations and placing naval bases of geostrategic importance at the disposal of the Royal Navy. This article is not intended to examine all research works that discuss major aspects of England's colonial policy towards the West Indies. It aims to outline the main trends in historiography by presenting some basic works on the above-mentioned subject matter.

Keywords: British West Indies, British Empire, planters, slaves, sugar, sugar industry, London, England's colonial policy, Seven Years' War, diplomacy, religion, Caribbean Sea, navy.

Посветената на историята на Англия литература в България е със значителен обем и разнообразие и се състои основно от преводи на чуждоезикови автори, най-вече творящи на английски език, но и от изследвания на български историци. Макар че английската история е добре позната на българската публика, основен и задълбочен труд относно колониалната политика на Англия в Западните Индии през XVII–XIX в. на български език все още няма, а проблематиката за т.нар. „Вест Индии“ е споменавана от българските автори по-скоро спорадично. Обемът и дълбочината на англоезичната историография по темата е значителен – например силно впечатление прави големият брой литературни произведения за Западните Индии, публикувани скоро след тях-

ното овладяване от англичаните. Като логична причина за това може да се посочи огромното икономическо значение, което малките колонии в Карибско море имат за Метрополията.

Настоящото изследване няма възможността, нито претенциите да обхване и коментира всички изследвания, засягащи основните аспекти на колониалната политика на Англия спрямо Западните Индии, а цели по-скоро да представи основните трудове по темата за колониалната политика на Англия в Карибския басейн.

Както вече стана ясно, основни трудове, покриващи проблематиката, на български език липсват, но са налични такива с помощен характер за цялостния исторически прочит на събитията от периода XVII–XIX век, сред които могат да бъдат обособени „Хронологична енциклопедия на света“, т. IV¹, „История на дипломатията“, т. 1², „История на модерния свят“³ и други. Важни източници, свързани с цялостната история на англоезичните народи, са много томната „История на англоезичните народи“⁴ с автор Уинстън Чърчил, „История на американския народ: незавършената нация“ от Алън Бринкли⁵, „История на американския народ“ на Пол Джонсън⁶ и други.

Публикуваната англоезична литература може да бъде разделена според това дали е създадена в периода преди или след деколонизацията. Както вече беше споменато, източниците са изобилни и в двата периода. В първия – поради значението на Западните Индии, а във втория – заради създамата се актуалност, обусловена от деколонизационните процеси в световен мащаб.

Освен прилагането на времевия принцип при обработката на специализираната литература, е възможно да се прибегне и към други начини за нейното обособяване. Първата обособена група е тази на трудовете, обхващащи цялостната история на Английските (Британските) Западни Индии или конкретна страна – в случая това е Ямайка. Десетте тома на Робърт Монтгомъри Мартин, озаглавени “The British Colonial Library”⁷, показват отдадеността и желанието на автора да обхване историята на английските колонии. На Западните Индии Монтгомъри Мартин отделя два от десетте тома – IV и V, а фокусът му пада върху историята, климата, полезните изкопаеми, управлението, финансите, военната защита, корабоплаването и транспорта, монетната система, религията, населението и образованието. В IV том Мартин разглежда Ямайка, Хондурас, Тринидад, Тобаго, Гренада, Бахамските и Вирджинските острови, а в том V се съсредоточава върху Британска Гвиана (Южна Америка), както и върху островите Барбадос, Св. Винсент, Св. Лусиа, Доминика, Монсерат, Антигуа, Св. Кристофър и други. Макар Робърт Монтгомъри Мартин да твори по време на разглеждания от мен период, творбите му показват безпристрастност, задълбоченост и изчерпателност. Сред проблемите пред съвременния читател на изследването е наличието в него на трудно преводими архаични изрази. Трудовете на Мартин, обхващащи английската колониална политика в Карибския басейн, не се изчерпват със споменатите заглавия – той е автор и на други произведения, близки до проблема. Пример за това е „The British Colonies: Their History, Extent, Condition and Resources“⁸.

Друг от големите познавачи на Западните Индии е Браян Едуардс, известен със своите 5 тома, озаглавени: „The History, Civil and Commercial, of the British West Indies“⁹, които са публикувани посмъртно през 1819 г. Подобно на Мартин, той разглежда голяма част карибски острови, които са във владение на англичаните, обръща внимание на обикновения живот на населението, а също така и на връзките с Европа, захарната индустрия, робовладелството, законодателството и други. Трудовете на Едуардс, както и тези на Робърт Мартин могат да бъдат разглеждани и като свидетелства от епохата, разбира се, при положение че се подхожда внимателно. Както и при Мартин, това не са единствените му трудове, посветени на Западните Индии.

„The British West Indies: Their History, Resources and Progress“¹⁰ от Алгернон Аспинал също заслужава внимание. Аспинал е изследовател на Западните Индии, който събира актуална историческа информация за Карибските острови и я представя в книга, надхвърляща 400 страници. Трудът е фокусиран върху икономическите, политическите, етническите, религиозните проблеми, съпътстващи развитието на Британските Западни Индии. Отговори тук намират и въпросите относно първите инвестиции, строителството, местната администрация, образованието, данъчната система, банковото дело, както и други.

Ако приемем, че споменатите вече изследователи са творили по време на събитията или не много след тях и това ги прави малко или много съвременници на разглеждания проблем, то към тази група можем да добавим и автори, оставили друг вид свидетелства на епохата, каквито са пътеписите. Те хвърлят ярка светлина върху някои от интересните и щекотливи въпроси, които класическите научни трудове подминават. Добър пример е “Six Months in the West Indies, in 1825”¹¹ от Хенри Колридж. Той ни запознава с причините за пътешествието си и описва своя маршрут, а на всеки от островите, през които минава, отделя страница за историята му, градчетата и населението. Отправна точка е Барбадос, след това са Тринидад, Гренада, докато не стига отново до Барбадос, който е и неговата последна дестинация. Колридж си позволява да опише плантаторите и робите в последните години преди робството да бъде забранено в рамките на цялата Британска империя.

За разлика от “Six Months in the West Indies in 1825”, “Four Years’ Residence in the West Indies”¹² на Фредерик Бейли дава по-задълбочен, конкретен и ясен анализ на положението в Карибския басейн. Подобно на произведението на Колридж, Бейли започва с описание на пътуването си от Англия до Барбадос, запознава читателя с историята на острова, начина на управление, следващите му спирки са Доминика, Антигуа и Ямайка, чиято столица Кингстън е описана подробно в пътеписа. Обемът от над 250 страници доказва сериозността на изследването на Бейли.

“Alexander’s Transatlantic Sketches: Comprising Visits to the Most Interesting Scenes in North and South America, and the West Indies.”¹³ от Джеймс Александър е обемисто пътеписно описание, систематизирано в два тома. В

него авторът дава сведения за причините за заминаването си в Западното полу-кълбо, както и за маршрута, който е пропътувал. Той посочва местата, където е акостирал, своите приключения и съпътстващите ги трудности. Александър отделя внимание на местното общество, културата, обичаите, военните формирования, както и на търговията на метрополията с колониите. Маршрутът му е изключително дълъг, тъй като преминава през Северна и Южна Америка. В описанието отделя сериозно място на Западните Индии, откъдето започва неговото приключение в тази част на света.

Сред изследванията от XIX–XX век, фокусирали се изцяло върху един или няколко от проблемите, свързани основно или частично с политиката, законодателството, икономиката в Английските (Британските) Западни Индии, се отличават “Law and Politics in British Colonial Thought”¹⁴ от Шона Дорсет и Иън Хънтър, както и “Government of the West Indies”¹⁵ от Хюми Ронг. Задълбоченият научен труд на Дорсет и Хънтър е посветен на юридическите и политическите отношения между колониите и метрополията. Авторите представят чрез многобройни исторически примери и обективни гледни точки юридическите казуси в Британската империя. Политиката и правото са вкарани в пряко взаимодействие, като чрез създадените съдебни системи обикновено се прокарва волята на Лондон, макар властите да говорят за „върховенството на закона“. В своя научен труд Ронг разглежда видовете колониална власт в Британските Западни Индии. Годината 1833 и забраната на робството в цялата Британска империя разделят изследването на Ронг на две части – преди и след това. Акцентът в първата част пада върху установяването на колониалната власт, социалните и икономическите промени, движенията за независимост. Във втората част повече внимание се обръща на разпада на старата система и установяването на новите начини, чрез които се прокарва английската колониална политика в Карибския басейн.

“The British West Indies and the Sugar Industry”¹⁶ от Джон Рут разглежда XIX век в историята на Западните Индии, проследявайки икономическите връзки както с метрополията, така и с новосформираната държава Съединени американски щати. Други важни акценти в труда са развитието на образованието, медицината, управлението и най-вече технологичната революция и увеличеното производство на захар – най-важният икономически отрасъл на Карибите.

Друго ценно изследване е “The Development of the British West Indies: 1700–1763”¹⁷ с автор Франк Уесли Питман. То представлява задълбочен анализ на развитието на карибските колонии на Англия в периода от началото на XVIII век до края на Седемгодишната война и подписването на Парижкия мирен договор през 1763 г. Авторът обръща внимание на едно от местата, където дългогодишните противници – Франция и Англия, водят битка през XVIII век в жизненоважните тропически зони, които от гледна точка на европейците са по-ценни от владенията в Северна Америка. Питман се опитва да разгледа индустриалната и социалната ситуация в Британските Западни Индии и така да

опише ролята на тези малки острови за колосалното икономическо развитие на империята.

В наши дни основен труд за историята на Великобритания е Оксфордската историята на Британската империя. В първи том с автор Николас Кани е представено историческото и политическото развитие на Англия от края на XV век, първите колониални придобивки, войната и дипломацията като необходими фактори за отвъдморски завоевания. На Карибския басейн е отделено специално място, като авторът го нарича „хъб“ (център) на империята през XVII век. Питър Джеймс Маршал, авторът на том втори, разглежда XVIII век – повратния период за създаването на Британската империя. Изяснена е ролята на Войната за независимост на САЩ като исторически вододел. Търговията, миграцията, религията и войната са разгледани поотделно – така авторът е показал важните промени във всяка част от живота на британците и останалото население, живеещо в рамките на империята. Статутът на колонистите също е обект на изследването. В първите два тома значението на Западните Индии е далеч по-често посочвано. Деветнадесети век, който е фокусът на третия том, е изпълнен с поредица от събития, които отместват погледа на Лондон далеч от „Вест Индиите“. Авторът на III том, Андрю Портър, помества само кратки данни за историческото развитие на Карибските острови. Основните теми, в които са споменавани те, са свързаните с общите за империята проблеми: премахване на робството, развитието на търговията и на индустрията. Обхватът на тритомното произведение е огромен, което му осигурява актуалност, изчерпателност и безспорни научни достойнства¹⁸.

Актуалните творби на Джереми Блек относно дипломацията, търговията, войската, флота и външната политика на Англия през разглеждания в моето проучване период му осигуряват особено място. В „*A Military History of Britain: From 1775 to the Present*“¹⁹ се разглежда промяната в начините на водене на война от англичаните, както и в тяхната екипировка, принципи на въоръжаване и много други аспекти, без които колониалната политика на Лондон спрямо Ямайка и останалите ѝ карибски колонии би била безпочвена. В „*Trade, Empire and British Foreign Policy, 1689–1815*“²⁰, както и заглавието подсказва, Джереми Блек поглежда към външната политика на Англия и водената от Метрополията търговия. „*History of Diplomacy*“²¹ – друго мащабно изследване на Блек, акцентира върху дипломацията на Новото и най-новото време, в т.ч. и на колониалната епоха.

В своя научен труд „*Empire: What Ruling the World Did to the British*“²² Джереми Паксман описва съдържателно британската история за периода от XVI до XX в., като фокусът пада върху колониалните отношения на империята. Част от историческите проблеми, които Паксман засяга, са обвързани със Западните Индии. Личността на сър Хенри Морган фигурира често в историческото произведение, тъй като е първият управител на остров Ямайка. Проследена е историята на острова, както и тази на Порт Роял, който към 1682 г. е най-силно фортифицираният пункт в т.нар. „Английска Америка“. Авторът

отделя внимание и на търговията с роби, производството на захар, борбата на англичаните с французи, испанци и нидерландци в Карибско море.

В научното изследване “British Imperialism”²³ Питър Кейн и Антъни Хопкинс разкриват интересни факти около имперската политика на Великобритания непосредствено след „Славната революция“. Новите географски открития, миграцията, поселенията, търговията и всичко, изграждащо и съпътстващо я, индустрията и откритията в тази сфера, космополитизмът, зародил се в съзнанието на поколения англичани, както и упадъкът на капитала са само част от темите, които авторите засягат. Животът на плантаторите на островите често е съпоставян с живота на тези на континента. Промяната в колониалната политика след извоюваната независимост от САЩ също е обект на анализ. Така Кейн и Хопкинс ни показват „страха от прекалена политическа свобода“ и отношението на метрополията към останалата част от империята. Финансовата зависимост на колониите от Лондон е само един от лостовете, които британският парламент използва за установяване на контрол. Подчертано е икономическото значение на Западните Индии след загубата на Тринадесетте колонии в Северна Америка.

Друго важно научно изследване е “Many Thousands Gone: The First Two Centuries of Slavery in North America”²⁴ на Айра Бърлин, която е и една от сериозните познавачи на трансатлантическата търговия с роби. Чрез своя научен труд Бърлин осветлява първите два века след започването на търговията с роби в Северна Америка. Фокусът е насочен към колониите на континента, но Западните Индии са споменавани често, от което личи отношението на автора към Карибския регион и важността му по отношение на робския труд. Статистиките, подкрепени и с хронологична периодизация, увеличават значимостта на научния труд. Участието на Великите сили в търговията с роби или на финансираните от тях компании, занимаващи се с това, е проследено задълбочено. Разгледани са също робските общества, борбата на робите за свобода и бавният залез на робството.

В своя научен труд „The British Empire: A Very Short Introduction“²⁵ Ашли Джаксън проследява причинно-следствените връзки около това защо и как Англия, а впоследствие Великобритания, се превръща в империята, която контролира $\frac{1}{4}$ от земната повърхност и $\frac{1}{5}$ от населението ѝ непосредствено след извоюваната победа в Първата световна война. Изглаждането на конфликтите между протестанти и католици, както и между англичани и шотландци, демографският бум, индустриалната революция, силният флот са само част от представените от автора необходими условия за изграждането на колониална империя от такъв мащаб. В сравнително ограничени обем Джаксън запознава читателя с някои от най-любопитните моменти от колониалното развитие на Великобритания.

Посочените изследвания далеч не изчерпват заглавията, посветени на проблема за колониалните интереси, политика и владения на Англия в Карибския басейн, но са сред най-важните за съвременните изследователи на миналото на региона.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

- ¹ Хронологична енциклопедия на света. Т. IV. Велико Търново: Елпис, 1993.
- ² История на дипломацията. Т. 1. Ред. В. А. Зорин. София, 1963.
- ³ **Пантев, А., Глушков Х., Мишев, Р.** История на модерния свят. Велико Търново, 2010.
- ⁴ **Чърчил, У.** История на англоезичните народи. София, 2016.
- ⁵ **Бринкли, А.** История на американския народ: незавършената нация. София, 1999.
- ⁶ **Джонсън, П.** История на американския народ. София: Рива, 2002.
- ⁷ **Martin, R. M.** The British Colonial Library. Vols. IV-V. London, 1837.
- ⁸ **Martin, R. M.** The British Colonies: Their History, Extent, Condition and Resources. London, 1850.
- ⁹ **Edwards, V.** The History, Civil and Commercial, of the British West Indies. London, 1819.
- ¹⁰ **Aspinall, A.** The British West Indies: Their History, Resources and Progress. London, 1912.
- ¹¹ **Coleridge, H.** Six Months in the West Indies, in 1825. London, 1843.
- ¹² **Bayley, F.** Four Years' Residence in the West Indies. London, 1830.
- ¹³ **Alexander, J.** Alexander's Transatlantic Sketches: Comprising Visits to the Most Interesting Scenes in North and South America, and the West Indies. Vols. 1-2. London, 1833.
- ¹⁴ **Dorsett, S. I.** Hunter Law and Politics in British Colonial Thought. New York, 2010.
- ¹⁵ **Wrong, H.** Government of the West Indies. Oxford, 1923.
- ¹⁶ **Root, J.** The British West Indies and the Sugar Industry. London, 1899.
- ¹⁷ **Pitman, F. W.** The Development of the British West Indies: 1700–1763. London, 1917.
- ¹⁸ **Canny, et al.** The Oxford History of the British Empire. 5 vols. Oxford University Press, 1999.
- ¹⁹ **Black, J.** A Military History of Britain: From 1775 to the Present. London, 2006.
- ²⁰ **Black, J.** Trade, Empire and British Foreign Policy, 1689–1815. London, 2007.
- ²¹ **Black, J.** History of Diplomacy. London 2010.
- ²² **Paxman, J.** Empire: What Ruling the World Did to the British. London, 2011.
- ²³ **Cain, P. J. A. Hopkins.** British Imperialism: 1688–2015. New York, 2016.
- ²⁴ **Berlin, I.** Many Thousands Gone: The First Two Centuries of Slavery in North America. London, 1998.
- ²⁵ **Jackson, A.** The British Empire: A Very Short Introduction. Oxford, 2013.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

- Бринкли, А.** История на американския народ: незавършената нация. София, 1999 [Brinkli, A. Istorina na amerikanskia narod: Nezavarshenata natsia. Sofia, 1999].
- Джонсън, П.** История на американския народ. София: Рива, 2002 [Dzhonsan, P. Istorina na amerikanskia narod. Sofia: Riva, 2002].

История на дипломацията. Т. 1. Ред. В. А. Зорин. София, 1963 [Istoria na diplomatsiata, t. 1. Red. V. A. Zorin. Sofia, 1963].

Пантев, А., Глушков, Х., Мишев, Р. История на модерния свят. Велико Търново, 2010 [Pantev, A., Glushkov, H., Mishev, R. Istoria na modernia sviat. Veliko Tarnovo, 2010].

Хронологична енциклопедия на света. Т. IV. Велико Търново: Елпис, 1993 [Hronologichna entsiklopedia na sveta. T. IV. Veliko Tarnovo: "Elpis", 1993].

Чърчил, У. История на англоезичните народи. София, 2016 [Charchil, U. Istoria na angloezichnite narodi. Sofia, 2016].

Alexander, J. Alexander's Transatlantic Sketches: Comprising Visits to the Most Interesting Scenes in North and South America, and the West Indies. Vols. 1-2. London, 1833.

Aspinall, A. The British West Indies: Their History, Resources And Progress. London, 1912.

Bayley, F. Four Years' Residence in the West Indies. London, 1830.

Berlin, I. Many Thousands Gone: The First Two Centuries of Slavery in North America. London, 1998.

Black, J. A Military History of Britain: From 1775 to the Present. London, 2006.

Black, J. History of Diplomacy. London, 2010.

Black, J. Trade, Empire and British Foreign Policy, 1689–1815. London, 2007.

Cain, P. J., Hopkins, A. British Imperialism: 1688–2015. New York, 2016.

Canny, et al. The Oxford History of the British Empire. 5 vols. Oxford University Press, 1999.

Coleridge, H. Six Months in the West Indies, in 1825. London, 1843.

Dorsett, S., Hunter, I. Law and Politics in British Colonial Thought. New York, 2010.

Edwards, B. The History, Civil and Commercial, of the British West Indies. London, 1819.

Jackson, A. The British Empire: A Very Short Introduction. Oxford, 2013.

Martin, R. M. The British Colonial Library Vols. IV-V. London, 1837.

Martin, R. M. The British Colonies: Their History, Extent, Condition and Resources. London, 1850.

Paxman, J. Empire: What Ruling the World Did to the British. London, 2011.

Pitman, F. W. The Development of the British West Indies: 1700–1763. London, 1917.

Root, J. The British West Indies and the Sugar Industry. London, 1899.

Wrong, H. Government of the West Indies. Oxford, 1923.